

Nye tall om ungdom

Oslo ungdom – rus og kriminalitet i et tiårsperspektiv

Tormod Øia

Våren 2006 ble det gjennomført en ny ungdomsundersøkelse i Oslo, ti år etter den første. Denne artikkelen skal vise endringer og fordelinger i 2006 på noen sentrale områder knytta til etnisitet, kriminalitet og rus.

Ung i Oslo 1996 var en bredt anlagt tverrsnittstudie av ungdoms oppvekst- og levekår, hvor formålet var å gi et oppdatert bilde av levekårssituasjonen til ungdom. Sentrale funn er dokumentert i en rekke ulike publikasjoner (Bakken 1998, Torgersen 2005, Øia 1998, 2003). Utvalget omfattet samtlige elever i Osloskolen i de to siste klassetrinnene på ungdomsskolen og på grunnkurs videregående skole. Svarprosenten var på tett oppunder 95 prosent, eller samlet 11 425 respondenter, hovedsakelig i alderen 14–17 år. I dette utvalget inngikk også 2312 innvandrerdommer definert ved at begge foreldrene var født i et annet land enn Norge, det vil si om lag 22 prosent av respondentene. Fordi Oslo står i en særstilling som flerkulturell arena, har spørsmålet om i hvilken grad ungdom med innvandrerbakgrunn skiller seg ut med hensyn til atferd og sosiale og kulturelle levekår, vært et sentralt spørsmål.

Ung i Oslo 2006 har enda høyere andel med innvandrerbakgrunn – sammenliknet med undersøkelsen fra 1996. Også denne undersøkelsen dekker de to siste trinnene på ungdomsskolen og første videregående. Utvalget er på 11 500. Ung i Oslo 2006 er et stykke på vei en replikasjon når det gjelder hvilke spørsmål som er stilt. Aldersgruppe, tidspunkt for undersøkelsen og metodisk framgangsmåte er identisk for de to undersøkelsene. Svarprosenten ligger i 2006 på rundt 93 prosent.

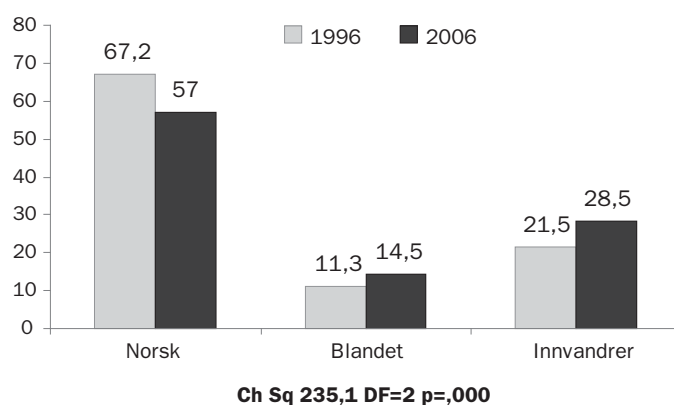
Likheten i spørsmålsformulering og framgangsmåte gir forutsetninger for å kunne studere endring. Samtidig er det i 2006-undersøkelsen noen temaer som dels er nye, og som dels er sterkt utvida. Det gjelder mellom annet tillit til og bruk av det offentlige hjelpeapparatet, levekår og fattigdomsproblematikk, bruk av ny teknologi, seksualitet og seksuell legning, funksjonshemming, livsstil og kosthold. Samlet gir disse dataene muligheter til et vidt spekter av analyser.

Norske og innvandrere

I hvor stor grad har det foregått forskyvninger når det gjelder ungdomsbe-
folkningens etniske sammensetning? Her skal vi se på andelen innvandrer-
ungdommer. Kategorien innvandrer er bestemt ut fra at begge foreldrene er
født i utlandet (*Sosialt utsyn* SSB 2000). Norske er definert ut fra at far og
mor er født i Norge. Der en av foreldrene er født i Norge og den andre i et
annet land, er den unge kategorisert som «blandet». Hvis opplysning om
enten far eller mor mangler, brukes den forelder vi har opplysning om, til å
klassifisere den enkelte unge.

I disse definisjonene gjøres det ikke noe skille mellom første og andre gene-
rasjon unge innvandrere. I *Sosialt utsyn* defineres første generasjon innvand-
rere som personer «født i utlandet av to personer som også er født i utlandet»,
mens andre generasjon innvandrere er «personer født i Norge av to foreldre
som er født i utlandet» (*Sosialt utsyn* 2000:23). Første generasjon er ekte inn-
vandrere – født i et annet land. Andre generasjon derimot, er personer født i
Norge av to foreldre som er født i utlandet. En mer dekkende samlebetegnelse
for ungdom med utenlandsk fødte foreldre vil derfor være å kalle dem for
ungdom med innvandrerbakgrunn – uansett om de tilhører første eller andre
generasjon. I fortsettelsen vil betegnelsene innvandrerungdom og ungdom
med innvandrerbakgrunn bli brukt likeverdig om hverandre.

Figur 1. Om den enkelte er norsk eller har innvandrerbakgrunn 1996 og 2006.

Andelen unge med innvandrerbakgrunn har fra 1996 til 2006 økt fra 21,5
prosent til 28,5 prosent. Samtidig har andelen som har to foreldre som begge
er født i Norge, gått ned fra 67,2 til 57 prosent. Det er også en relativt sterk

økning i andelen av unge der enten mor eller far er født i Norge, og den andre parten er født i et annet land – fra 11,3 prosent i 1996 til 14,5 prosent i 2006. I de aller fleste tilfellene kommer den andre parten fra Sverige, Danmark, USA, Storbritannia eller andre europeiske land. Sammenliknes andelen første og andre generasjon innvandrere i 1996 og 2006, er det en betydelig endring. I 1996 var 39,3 prosent av unge med innvandrerbakgrunn født i Norge (andre generasjon), mot 62,8 prosent i 2006. Andelen unge med innvandrerbakgrunn ligger lavt sammenliknet med de tallene Oslo kommune opererer med. I skoleåret 2004/2005 var 35,5 av elevmassen i grunnskolen definert som såkalt minoritetsspråklige elever (Oslo-statistikken 2005: tabell 8.14). Det går ikke fram av denne statistikken hvem som omfattes av begrepet. En grunn kan være at kommunens definisjon av minoritetsspråklige elever også omfatter en del unge med en norskfødt og en utenlandskfødt forelder.

Den følgende tabellen viser innvandrerungdommenes etniske bakgrunn fordelt på verdensdel og underkategorier. Det er tatt utgangspunkt i fars fødeland. Der fars fødeland mangler, er mors fødeland brukt. I tabellen er det tatt med enkeltland der utvalget er på mer enn 100 individer:

Tabell 1. Etnisk bakgrunn fordelt på verdensdel og underkategorier (hele tall).

Europa:		Asia:		Afrika:		Amerika:		Australia og New Zealand:	
Norden	51	Tyrkia	195	Afrika	20	Nord-Amerika	14		
Vest-Europa	62	Sri Lanka	167	Nord-Afrika	15	Sør- og Mellom-Amerika	65		
Øst-Europa	103	India	114	Sentral- og Sør-Afrika	182				
Tidligere Jugoslavia	180	Irak	127	Marokko	166				
		Iran	101	Somalia	174				
		Pakistan	862						
		Vietnam	148						
		Vest- og Sentral-Asia	143						
		Øst- og Sør-Asia	151						
Samlet:	396	Samlet:	2008	Samlet:	557	Samlet:	79	Samlet:	3

Langt de fleste (66 prosent) har foreldre som kommer fra Asia, og av dem igjen har hele 862 foreldre fra Pakistan. Det er også mange ungdommer med foreldre fra Tyrkia (195), Sri Lanka (167), Irak (127) og Vietnam (148). Vest- og Sentral-Asia dekker land som Kina, Japan, Malaysia, Indonesia og så videre. Vest- og Sentral-Asia inkluderer nasjoner som Jordan, Jemen, Libanon, Kurdistan, Afghanistan og i tillegg sentralasiatiske republikker som Usbekistan og Kasakhstan.

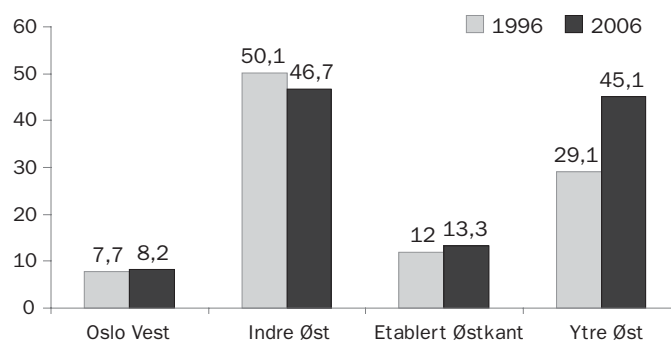
Blant afrikansk ungdom er det to nasjonaliteter som er særskilt tallrikt representert. 166 har foreldre fra Marokko og 174 har foreldre fra Somalia. Kategorien Afrika (20) utgjøres av ungdommer som bare har oppgitt at foreldrene kommer fra Afrika. Nord-Afrika dekker området nord for Sahara, fra Egypt til Marokko. Sentral- og sørlige Afrika dekker resten av Afrika, minus Marokko og Somalia. Sentral- og Sør-Afrika resten av Afrika, minus Marokko og Somalia. Samlet er det bare 79 som kommer fra Amerika. Av disse er langt de fleste fra Sør- eller Mellom-Amerika. Blant europeerne er ungdom fra tidligere Jugoslavia i flertall.

Med utgangspunkt i de 15 nye bydelene, etter bydelsreformen, er byen delt inn i fire ulike geografiske soner eller områder. Et kriterium for denne inndelingen er basert på boligpriser første kvartal 2006. Videre har det vært nødvendig å finne fram til geografiske størrelser som overensstemmer med de 25 opprinnelige bydelene fra 1996 – slik at utvalget av ungdom fra 1996 kan plasseres inn i disse fire områdene. De fire områdene er bygget opp på følgende måte:

Tabell 2. Byen delt opp i fire områder.

Vestkant:	Indre Øst	Etablert østkant	Ytre Øst
St. Hanshaugen	Sagene	Nordstrand	Bjerke
Ullern	Grünerløkka	Østensjø	Alna
Frogner	Gamle Oslo		Grorud
Vestre Aker	Sentrum		Stovner
Nordre Aker	HelsfyrSinsen		Søndre Nordstrand

Hvordan fordeler andelen innvandrere seg på de fire sonene eller områdene byen er delt inn i, og hvilke endringer har funnet sted fra 1996 til 2006?

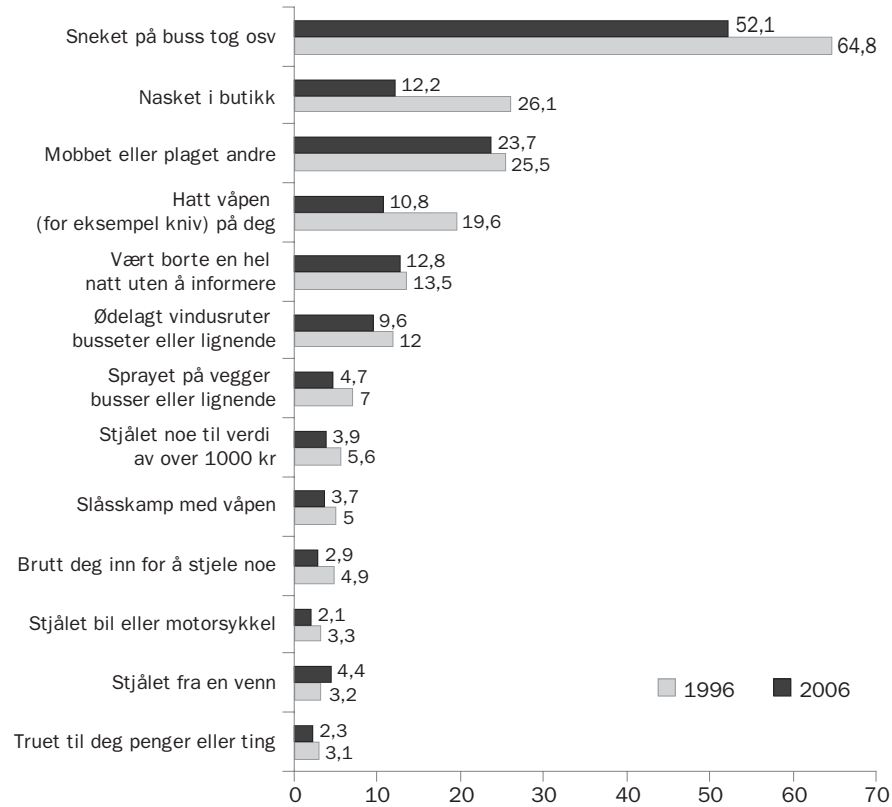
Figur 2. Andel unge med innvandrerbakgrunn 1996 og 2006.

Det har i tiårsperioden vært til dels sterke endringer i ungdomsbefolkningens sammensetning langs dimensjonen etnisitet. Andelen innvandrere har økt markert i området Ytre øst, fra 29,1 prosent i 1996 til 45,1 prosent i 2006. Derimot finner vi en nedgang i andelen innvandrere i Indre øst – fra 50,1 prosent i 1996 til 46,7 prosent i 2006. For Oslo vest og Etablert østkant er det bare mindre endringer. Innvandrerbefolkningen har flytta seg østover. Det har som konsekvens at etniske og geografiske skiller har blitt skarpere.

Kriminalitet

Utagerende kriminalitet og omfattende bruk av ulike rusmidler indikerer ulike former for skeivutvikling eller avvik fra det normale. Ung i Osloundersøkelsene 1996 og 2006 har med en rekke spørsmål både om ulike former for antisosial eller asosial atferd og bruk av ulike rusmidler. Hvordan er omfanget eller fordelingen av ulike kriminelle eller antisosial handlinger når 1996 sammenliknes med 2006? Spørsmålene er bygget opp slik at de unge først skulle krysse av for om de hadde gjort den enkelte handling, eller ikke, og deretter hvor mange ganger han eller hun hadde utført handlingen siste år – siste 12 måneder. De som verken har svart på om de har gjort den enkelte handling eller ikke, eller hvor mange ganger de har gjort det siste år, er fjerna fra beregningsgrunnlaget.

Figur 3. Antisosiale eller kriminelle aktiviteter 1996 og 2006.

Figuren viser prosent andel av de unge som har gjort disse aktivitetene en eller flere ganger siste år – siste 12 måneder. Alle forskjeller mellom 1996 og 2006 er signifikante på 95 prosent nivå, med unntak av «vært borte en hel natt uten at foreldrene dine visste hvor du var». Endringene går klart i retning av mindre kriminelle og antisosiale aktiviteter i 2006 sammenliknet med 1996. Dette er en utvikling som gjelder for samtlige forhold, med unntak av «stjålet penger eller noe fra en venn». Tendensen er oppsiktsvekkende og synes å bryte med en langvarig trend der vi har sett en økning av problematferd og ungdomskriminalitet.

Ut fra skjønn og dels ved hjelp av faktoranalyse, er åtte av disse handlingene valgt ut for å lage et samlemål for Kriminalitet. Mindre alvorlige forhold, som å snike, mobbe eller naske, er utelukka. Inn i målet for Kriminalitet går:

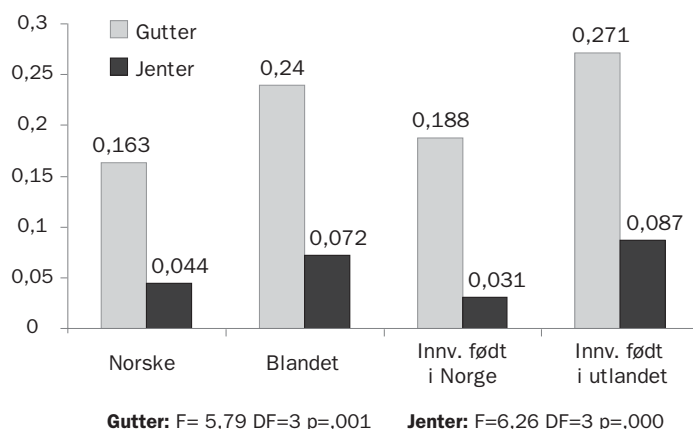
Tabell 3. Samlemål for Kriminalitet.

-
- Stjålet penger eller noe annet fra en venn
 - Stjålet bil eller motorsykkel
 - Brutt deg inn for å stjele noe
 - Truet til deg penger eller ting
 - Vært i slåsskamp hvor du har brukt våpen (for eksempel kniv)
 - Stjålet noe til verdi av over 1000 kr.
 - Sprayet på vegger, busser, T-baner eller lignende
 - Med vilje ødelagt eller knust vindusruter, busseter, postkasser eller lignende
-

Hver av disse aktivitetene eller handlingene har fått verdier på en åttedelt skala, slik at 0 ganger gir verdien 0, 1 gang verdien 1, 2 ganger verdien 2, 3 til 5 ganger verdien 3, 6 til 10 ganger verdien 4, 11 til 20 ganger verdien 5, 20 til 50 ganger verdien 6 og over 50 ganger verdien 7. I prinsippet går derfor dette samlemålet fra 0 til 7.

Hvilke fordelinger finner vi når verdien på dette samlemålet brytes ned på etnisitet? Jenter og gutter er studert separat.

Figur 4. Samlemål for kriminalitet mot kjønn og etnisitet 2006.

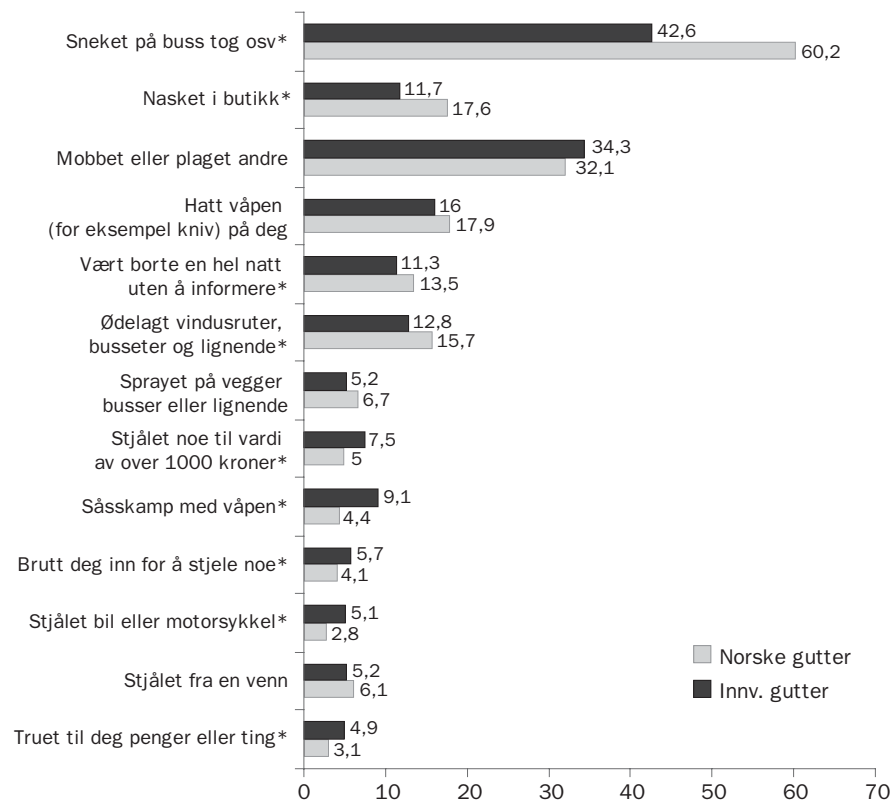

Innvandrerungdom født i utlandet har høyest verdier på samlemålet for kriminalitet. Lavest verdier har norsk ungdom og unge med innvandrerbakgrunn født i Norge. Variansanalyse (LSD) viser signifikant forskjell mellom

norske gutter sammenliknet med innvandregutter født i utlandet og gutter med blandet bakgrunn. Derimot er det ikke signifikante forskjeller mellom norske gutter og innvandregutter født i Norge. Videre er det signifikante forskjeller mellom innvandregutter født i Norge og innvandregutter født i utlandet. Jentene følger langt på veg et tilsvarende mønster. Norske jenter viser signifikant lavere verdier enn både jenter med blandet bakgrunn og innvandrerjenter født i utlandet. Også for jentene er det signifikante forskjeller mellom de innvandrerjentene som er født i Norge, og de som er født i utlandet. Videre har jenter med blandet bakgrunn signifikant høyere verdier enn innvandrerjenter født i Norge.

Tallene viser at kriminalitet og antisosial atferd i stor grad er et guttefenomen. Hvordan er fordelingen dersom vi sammenlikner norske gutter og innvandregutter? Her er bare sett på 2006-tall.

Figur 5. Antisosiale og kriminelle handlinger norske gutter og innvandregutter 2006 (*signifikans).

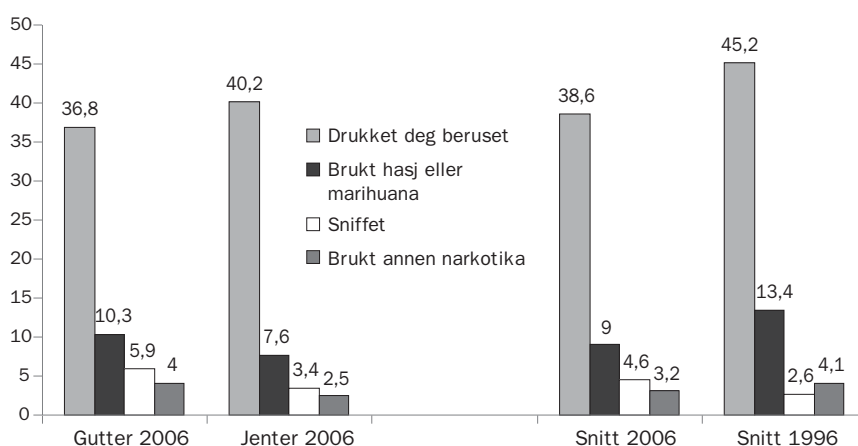

På noen områder er det ikke signifikante forskjeller mellom norske gutter og innvandregutter. Det gjelder å mobbe eller plage andre, gå med våpen, spraye på vegger, busser eller lignende og stjele fra en venn. Ellers er det et tydelig mønster som tegner seg. For mindre alvorlige forhold, som å snike på buss, tog, T-bane eller naske, er norske gutter i flertall. For alvorlige mer direkte kriminelle forhold er derimot innvandreguttene i flertall. Mer enn dobbelt så mange innvandregutter, sammenliknet med norske, har vært i slåsskamp med våpen. Videre har flere innvandregutter truet til seg penger eller ting, gjort innbrudd, stjålet bil eller motorsykkel eller stjålet noe til en verdi av over 1000 kroner. Her er ikke fordelingen for 1996 vist. Imidlertid er mønsteret nokså likt. Også i 1996 var de norske overrepresentert når det gjaldt mindre alvorlige forhold, og underrepresentert for mer alvorlig kriminalitet (Øia 2003).

Bruk av rusmidler

Det norske samfunnet forholder seg på svært forskjellige måter til ulike typer rusmidler. Mens bruk av alkohol i ulike sosiale sammenhenger nærmest er en foreskrevet del av den norske kulturen – og dermed en del av et voksent atferdsmønster – er bruk av andre rusmidler i mange tilfeller ulovlig. Likevel, også for alkohol gjelder at tidlig start, og omfattende bruk i tidlig alder, er et faresignal. Det er langt fra allment sosialt akseptert at ungdom midt i tenåra drikker seg fulle. Her skal vi konsentrere oss om fire ulike forhold – drikke seg full på alkohol, bruk av hasj og marihuana, bruk av andre former for narkotika og sniffing.

Figur 6. Andel som har brukt ulike rusmidler mot kjønn 2006 og snitt for 2006 sammenliknet med 1996.

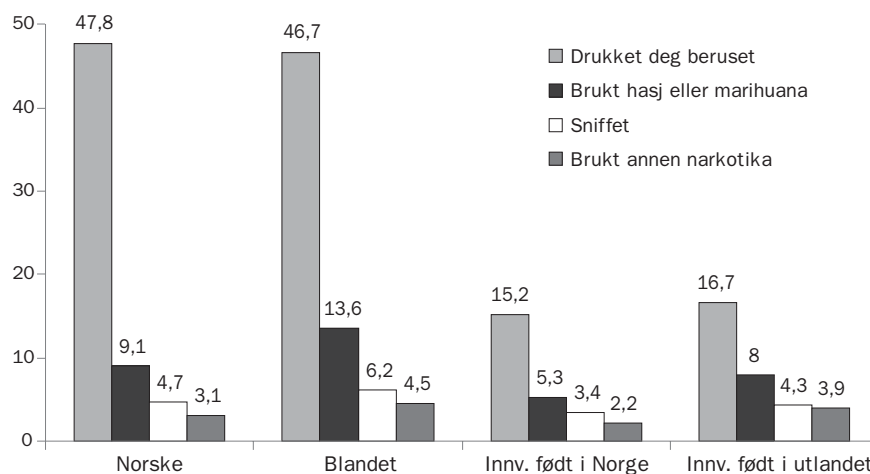

Alle forskjellene i figuren er signifikante på 99 prosent nivå. Tallene for 2006 viser at flere jenter enn gutter har drukket seg tydelig beruset (40,2 prosent mot 36,8 prosent). For de andre rusmidlene er guttene i flertall. 10,3 prosent av guttene mot 7,8 prosent av jentene har brukt hasj eller marihuana, 5,9 prosent av guttene har sniffa, mot 3,4 prosent av jentene, og 4 prosent av guttene mot 2,5 prosent av jentene har brukt andre narkotiske stoffer. Sammenliknes snittverdiene fra 2006 med 1996, har andelen som har drukket seg tydelig beruset, gått ned fra 45,2 prosent i 1996 til 38,6 prosent i 2006. Også andelen som har brukt narkotiske stoffer, har gått ned. I 1996 var det 13,4 prosent som hadde brukt hasj eller marihuana, mot 9 prosent i 2006. Tilsvarende tall for andre narkotiske stoffer er 4,1 prosent og 3,2 prosent.

Flere bruker sniffestoffer. Andelen har økt fra 2,5 prosent i 1996 til 4,1 prosent i 2006. Imidlertid ligger det her en usikkerhet. Spørsmålet er om de unge i like sterk grad som tidligere forbinder sniffing med lynol og limstoffer. Dels som erstatning for røyk har ulike varianter av snus fått innpass i ungdomsmiljøene. Noe av dette puttes i nesa og sniffes. Ungdommen har et eget slanguttrykk for dette: «snøffing». Det kan være at økningen i andelen som sniffer, skyldes bruk av snus og ikke limstoffer.

Hvordan fordeler bruk av ulike rusmidler seg i forhold til etnisitet?

Figur 7. Bruk av ulike rusmidler mot etnisitet 2006.

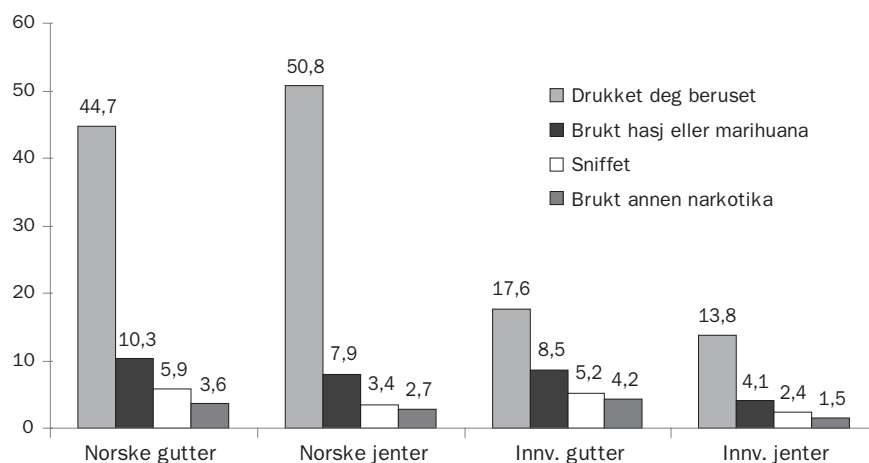

I første rekke er forskjellene store når det gjelder bruk av alkohol. Norske ungdommer drikker betydelig mer sammenliknet med innvandrerdøm-

mer. 47,8 prosent av de norske ungdommene har sist år drukket seg tydelig beruset, mot 15,2 prosent av innvandreringdommer født i Norge (andre generasjon) og 16,7 prosent av innvandreringdommer født i utlandet. Ungdom med blandet bakgrunn har like høye verdier som norske ungdommer (46,7 prosent). Flest av de ungdommene som har blandet bakgrunn, har brukt hasj eller marihuana (13,6 prosent), mens unge med innvandrerbakgrunn født i Norge har brukt minst (5,3 prosent). Det samme mønsteret finner vi for bruk av andre former for narkotika og for sniffing. Ungdommer som har blandet bakgrunn, topper, og innvandrere født i Norge har lavest forbruk.

Hvilke kjønnsforskjeller finner vi i bruk av ulike rusmidler? Her er sett på de to kategoriene norske og innvandrere:

Figur 8. Kjønnsforskjeller i bruk av ulike rusmidler norske sammenliknet med innvandrere 2006.

Den mest karakteristiske forskjellen er at blant norske ungdommer er jentene i klart flertall når det gjelder andelen som har drukket seg tydelig beruset (50,8 prosent mot 44,7 prosent). Unge med innvandrerbakgrunn følger et mer tradisjonelt mønster. 17,6 prosent av innvandreguttene har drukket seg tydelig beruset, mot 13,8 prosent av jentene. Både når det gjelder bruk av hasj eller marihuana, sniffing og bruk av andre former for narkotika, er guttene i flertall blant de norske ungdommene. 10,3 prosent av norske gutter mot 7,9 prosent av jentene har brukt hasj eller marihuana. Tilsvarende tall for sniffing er 5,9 prosent og 3,4 prosent, og for andre former for nar-

kotika 3,6 prosent og 2,7 prosent. Også blant innvandrerne er guttene i flertall både når det gjelder andelen som har brukt hasj eller marihuana, sniffet eller brukt andre narkotiske stoffer. Forskjellen mellom norske og innvandrere ligger i at det i innvandremiljøene er klarere forskjeller mellom gutter og jenter. 8,5 prosent av innvandreguttene mot 4,1 prosent av jentene har brukt hasj eller marihuana. For sniffing et tallene 5,2 prosent av guttene og 2,4 prosent av jentene, og for bruk av andre narkotiske stoffer 4,2 prosent og 1,5 prosent.

Hva fant vi?

I denne gjennomgangen er det presentert en del sentrale tall og fordelinger. Det er ikke gjort forsøk på å gi forklaringer. Gjennomgangen har vist at andelen innvandrerungdommer har økt til dels betydelig fra 1996 til 2006. Spesielt gjelder dette de østlige bydelene. Også andelen med såkalt blandet bakgrunn har økt. Samlet peker dette mot at Oslo som by – ut fra etniske kriterier – har blitt mer internasjonal og multikulturell. Det betyr samtidig at det blir mer problematisk å operere med en todeling mellom norske og innvandrere.

Omfanget av kriminalitet og ulike former for antisosiale handlinger blant ungdom har gått tilbake fra 1996 til 2006. Det gjelder både alvorlige og mindre alvorlige forhold. For denne typen atferd er det fremdeles store forskjeller mellom gutter og jenter. Innvandregutter synes å være de som utfører flest av de mer alvorlige kriminelle eller asosiale handlingene. Spesielt gjelder dette vold. Norske gutter er derimot i flertall for mindre alvorlige og mer vanlige handlinger – som å naske eller snike på buss, t-bane og trikk.

Med unntak av sniffing har andelen som bruker ulike rusmidler, gått ned fra 1996 til 2006. Bruk av alkohol målt ut fra andelen som har drukket seg fulle sist år, et langt på veg et særnorsk fenomen. Spesielt norske jenter drikker mye.

For andre rusmidler er forskjellene mellom norske ungdommer og innvandrerungdommer mindre. Likevel er det en tydelig tendens til at norske ungdommer bruker mest også av disse stoffene. Når det gjelder bruk av hasj eller marihuana, sniffing og andre narkotiske stoffer, er guttene i flertall. Det gjelder i særskilt grad i innvandremiljøene.

Ungdommer med såkalt blandet bakgrunn, der den ene av foreldrene er født i Norge og den andre kommer fra et annet land, ser ut til å utgjøre en egen risikogruppe. De drikker like mye som norsk ungdom og ligger på topp både når det gjelder andelen som bruker hasj eller marihuana, sniffing og

andre narkotiske stoffer. Videre skårer disse ungdommene signifikant høyere enn norsk ungdom på samlemålet for kriminalitet.

Andelen innvandrerungdommer har økt. Samtidig er innvandreungdommen noe mer kriminelle enn norsk ungdom. Det burde gi som resultat at kriminaliteten samlet ville øke. Likevel er det mindre kriminalitet i 2006 sammenliknet med 1996. Dette er forståelig ut fra et annet poeng – som analysene av 1996 materialet viste (Øia 2003): Årsakene til kriminalitet ligger primært i generelle trekk knytta til de unges levekår, oppvekst, ungdomskultur og livssituasjon. Etniske kulturforskjeller spiller en underordna rolle for å forstå hvorfor noen ungdommer blir kriminelle og andre ikke.

Litteratur

- Bakken, A. (1998): *Ungdomstid i storbyen*. NOVA rapport 7/98. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Statistisk sentralbyrå (2000): *Sosialt utsyn 2000*. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Torgersen, L. (2005): *Betydningen av innvandrerbakgrunn for psykiske vansker blant ungdom*. NOVA rapport 5/05. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Øia, T. (1998): *Generasjonskløften som ble borte: ungdom, innvandrere og kultur*. Oslo: Cappelen Akademiske.
- Øia, T. (2003): *Innvandrerungdom – kultur, identitet og marginalisering*. NOVA Rapport 20/03. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.